

КАФЕДРА КОНЦЕРТМЕЙСТЕРСТВА

Методика викладання концертмейстерського класу

Освітній ступінь	Магістр	Курс	2
Спеціальність	025 «Музичне мистецтво»	Семестр	3
Освітньо-професійна програма	«Музичне мистецтво» Фортепіано		
Статус	Обов'язкова	ECTS	3
		Годин	90
		Лекції	14
		Семінари	14
		Самостійна робота	62
Форма контролю	Екзамен		

Інформація про викладача

ПБ	Сікорська Наталія Валеріївна, кандидатка мистецтвознавства, доцентка, доцентка кафедри концертмейстерства Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського.
Профіль викладача	https://scholar.google.com/citations?hl=ru&user=K65pyWEAAAAJ&scilu=&scisig=AMD79ooAAAAAYGc2VULaVl-XM_cLT49oRXiHiGgRKnbw&gmla=AJsN-F5Cp2yj00mOkZNupzTguUexhudvSMri9niOVFdQXRiRGFUP6t2eaYH9O-6XQG8i63r1LYtgG03aDbMF1QBx0xSbmLpNpR0TedQyGSHFC9yEvbgWIE69Wc_1Ig_1-yDrfaGMwD2ddlgy8LRMe9BCGGFgAiU_ug&sciund=3415721980984738174
e-mail	natasikorska@ukr.net

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма навчальної дисципліни «Методика викладання концертмейстерського класу» це профільююча фахова дисципліна спеціалізації «Фортепіано», яка пов'язує, узагальнює, інтегрує зміст виконавської, музикознавчої, науково-методичної та педагогічної підготовки майбутніх професійних піаністів-концертмейстерів та викладачів класу концертмейстерської підготовки музичних вищих учбових закладів третього та четвертого рівня акредитації.

Мета курсу:

- сформувати компетенції піаніста – здобувача освітнього рівня «магістр», необхідні для його подальшої викладацької роботи в класі концертмейстерської підготовки;
- змодельовати специфічні завдання майбутньої професійної діяльності в якості концертмейстера в умовах усіх фахових різновидів концертмейстерської роботи;
- зорієнтувати молодих фахівців в основних підходах до вирішення типових задач концертмейстера в диригентському, хореографічному класах, класах вокалу та інструментального виконавства на всіх типах музичних інструментів, в концертному колективі академічної чи естрадно-розважальної направленості тощо (репертуар, фахові вимоги, психологія професійної взаємодії, варійовані критерії оцінки виконавської роботи

концертмейстера відповідно до ситуативних завдань підготовчої, репетиційної роботи чи сценічного виконання тайм-менеджмент тощо);

- ознайомити та забезпечити належне осмислення результатів науково-методичної на мистецтвознавчої розробки проблем концертмейстерського мистецтва в працях теоретиків-методистів й мистецтвознавців та практиків, – виконавців-концертмейстерів, співаків тощо.

Завдання курсу:

- виховання у здобувачів осмисленого ставлення до виконання будь-якого різновиду партії музичного супроводу, відповідно до критеріїв стилістично коректного, професійно досконалого ансамблевого виконавства;
- залучення здобувачів до самостійної аналітичної роботи на шляху опанування літератури з методичних питань викладання в концертмейстерському класі,
- наVERTання здобувачів до творчого засвоєння результатів аналітичної і практичної розробки проблем концертмейстерської практики, доступні в вигляді аудіо та відео записів, майстер-класів, лекцій, статей, монографій, підручників та посібників, методичних нарисів та мемуарів видатних музикантів світу тощо;
- сприяння формуванню особистої та професійної мотивації до подальшого вдосконалення й звички до самоперевірки задля підвищення концертмейстерської майстерності.

Здобувачі повинні знати:

- базові поняття необхідні для успішної професійної діяльності викладача концертмейстерського класу та виконавця-концертмейстера;
- основні методичні підходи до напрацювання навичок роботи піаніста-концертмейстера в системі професійної освіти та в концертних колективах, з вокалістами, інструменталістами, в класах оркестрового та хорового диригування, хореографічній студії або театральній трупі, в музичному (оперному) театрі, академічному чи естрадному вокальному та інструментальному колективах тощо;
- основні етапи становлення та розвитку фаху «піаніст-концертмейстер» в узгодженні з еволюцією музичних та виконавських стилів;
- основні методичні засади викладання фахової дисципліни «концертмейстерський клас» на різних освітніх рівнях;
- основні науково-методичні та мистецтвознавчі праці з питань концертмейстерської діяльності піаніста.

Здобувачі повинні вміти:

- аналізувати різні мистецькі, культурні та комунікативні явища, які пов'язані з роботою піаніста-концертмейстера та випрацьовувати власні підходи для вирішення всіх професійних завдань;
- систематизувати методичні підходи в роботі над музичними творами різних епох, стилів та жанрів;
- акомпанувати «з аркушу» та знати різні методики напрацювання цієї навички піаніста-концертмейстера;
- розкривати методику опанування ментальних та виконавських процедур, необхідних під час транспонування, тобто гри партії супроводу вокальних творів в транспозиції на інтервали від малої секунди до терції, а також виконання на фортепіано вокальних та інструментальних партій, які занотовані у альтовому, баритоновому, теноровому ключах або викладені в запису для транспонуючих музичних інструментів.

Програмні компетентності

Загальні компетентності (ЗК):

- ЗК 2. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК 3. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
- ЗК 4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

- ЗК 6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
ЗК 7. Здатність до міжособистісної взаємодії
ЗК 9. Здатність працювати автономно.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності спеціальності (СК):

- СК 1. Здатність створювати, реалізовувати і висловлювати свої власні художні концепції.
СК 2. Усвідомлення процесів розвитку музичного мистецтва в історичному контексті у поєднанні з естетичними ідеями конкретного історичного періоду.
СК 3. Здатність розробляти і реалізовувати творчі проекти по створенню / інтерпретації / аранжуванню та перекладу музики.
СК 4. Здатність інтерпретувати художні образи у виконавській / композиторській / педагогічній діяльності.
СК 5. Здатність збирати та аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її для теоретичної, виконавської, педагогічної інтерпретації.
СК 6. Здатність викладати спеціальні дисципліни в закладах освіти з урахуванням цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти.
СК 7. Здатність аналізувати виконання музичних творів або оперних спектаклів, здійснювати порівняльний аналіз різних виконавських інтерпретацій, у тому числі з використанням можливостей радіо, телебачення, Інтернету.
СК 8. Здатність взаємодіяти з аудиторією для донесення музичного/навчального матеріалу, вільно і впевнено репрезентувати свої ідеї (художню інтерпретацію) під час публічного виступу.

Програмні результати навчання

- ПРН 1. Володіти професійними навичками виконавської, творчої та педагогічної діяльності.
ПРН 2. Володіти навичками ансамблевого музикування в групах різних складів у концертно-виконавському та репетиційному процесах.
ПРН 3. Визначати стильові і жанрові ознаки музичного твору та самостійно знаходити переконливі шляхи втілення музичного образу у виконавстві.
ПРН 4. Професійно здійснювати аналіз музично-естетичних стилів та напрямків.
ПРН 5. Вибудовувати концепцію та драматургію музичного твору у виконавській діяльності, створювати його індивідуальну художню інтерпретацію.
ПРН 6. Володіти музично-аналітичними навичками жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору при створенні виконавських та педагогічних інтерпретацій.
ПРН 7. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.
ПРН 8. Здійснювати викладання гри на інструменті / вокалу /диригування / теорії, історії музики / композиції з урахуванням потреб здобувача освіти, цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувача.
ПРН 9. Здійснювати ефективне управління мистецькими проектами, зокрема, їх планування та ресурсне забезпечення.

ПЕРЕЛІК ТЕМ

Змістовий модуль І. Концертмейстерський клас: теоретичні узагальнення

Тема 1. Становлення мистецтва акомпанементу як фахового відгалуження виконавців на «гармонічних» інструментах. Сучасна система освіти піаніста-концертмейстера в Україні та світі

Тема 2. Специфіка викладання концертмейстерства в сучасних реаліях існування професії музиканта-виконавця. Формування навчальних та концертних програм на різних етапах навчального процесу в концертмейстерському класі. Критерії підбору репертуару. Фахова література

Тема 3. Гра речитативів в кантатах та операх XVIII ст. Аналіз концертних виконань та речитативних епізодів в постановках провідних світових концертних колективів й театрів. Барокові пісня, кантата, арія, соната тощо в педагогічному репертуарі: завдання сучасного концертмейстера

Тема 4. Взаємодія піаніста-концертмейстера з вокалістами та інструменталістами в роботі над творами Романтизму та постромантизму. Методична та музикознавча література, присвячена проблемам інтерпретації творів XIX ст., зокрема мистецтву виконавця-концертмейстера

Тема 5. Методика розвитку навичок читання нот з аркушу (а prima vista). Методика формування та розвитку навичок транспонування, імпровізації супроводжуючої фактури та гри її на слух

Тема 6. Національна культурна традиція як чинна складова вектору розвитку мистецтва музичного супроводу на теренах сучасної України в XIX ст.

Змістовий модуль II. Концертмейстерське мистецтво: практичний вимір

Тема 7. Роботи піаніста-концертмейстера в класах оркестрового та хорового диригування. Жести диригента. Професійна термінологія

Тема 8. Методика роботи та специфіка завдань концертмейстера в класах сольного та камерно-вокального співу. Класифікація співацьких голосів, їх особливості, репертуар, технічні вправи для постановки голосу та вдосконалення вокального апарату

Тема 9. Робота піаніста-концертмейстера в оперному театрі та роль концертмейстера-коуча в вивченні та підготовці солістами оперних партій. Методичні поради для успішної роботи піаніста-концертмейстера над оперними аріями та їх різновидами

Тема 10. Хореографічні па та відповідні їм музичні побудови. Методичні посібники для підготовки до гри музичного супроводу для занять в хореографічному класі

Тема 11. Особливості роботи концертмейстера з виконавцями на струнних інструментах (струнно-смичкові та струнно-щипкові інструменти) в навчальному циклі системи музичної освіти та в практиці публічних концертних заходів, роботі філармонічних організацій тощо

Тема 12. Особливості роботи концертмейстера з виконавцями на духових інструментах. Зв'язок проблеми дихання виконавців на духових інструментах та проявлення логіки музичних побудов

Тема 13. Романси та вокальні цикли українських композиторів: музичні стилі, поетика творчості, характерний мелодизм. Характерні прийоми віддзеркалення образності поетичного тексту в вокальній творчості українських композиторів.

Тема 14. Сучасні техніки співу й гри на музичних інструментах в музиці останнього століття та нові якості музичної мови – додаткові вимоги до фахових компетенцій концертмейстера. Шляхи подолання труднощів

ФОРМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Лекції, семінарські заняття, презентації, обговорення, дискусії (дистанційна форма навчання).

НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ

Лекційні та семінарські заняття проводяться на платформі Zoom. Основні та додаткові матеріали до навчальної дисципліни надсилаються персонально електронною поштою, Viber, Messenger, Telegram.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Моніторинг навчальних досягнень здобувачів протягом залікового кредиту відповідно до діючих стандартів і вимог ECTS і включають поточний і підсумковий контроль. Модульний поточний контроль здійснюється у формі опитування, взаємоконтролю під час обговорення виступу на семінарі, у комбінованих формах під час виконання індивідуальних і командних проєктів (доповіді, відео та аудіо презентація результатів дослідження за обраною тематикою).

Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів: успішний результат підсумкового оцінювання забезпечується систематичним відвідуванням занять, виступами на семінарах (студентський аналітичний звіт, доповідь, презентація) та відповідями на екзаменаційні питання.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Участь у семінарах, обговореннях та дискусіях впродовж курсу	10
2.	Публічна доповідь на семінарі за обраною темою	20
3.	Відео та аудіо презентація результатів дослідження за обраною тематикою	10
4.	Відвідування лекцій	30
5.	Екзамен	30
	Всього	100

Критерії оцінювання знань здобувачів

Оцінка 90–100 А («Відмінно») – Здобувач яскраво, послідовно, повно і логічно розкриває зміст методико-теоретичного матеріалу відповідно до поставленого завдання; повністю усвідомлює зміст фахових понять і вільно володіє спеціальною (професійною) термінологією; ілюструє твердження відповідними прикладами, власними спостереженнями; для виконання екзаменаційного завдання правильно застосовує теоретичні знання власне з предмету «Методика викладання...», а також з інших дисциплін фахового циклу; демонструє художнє володіння мовою та багату лексику, високий рівень знань та професійної ерудиції.

Оцінка 82–89 В («Добре») – Здобувач послідовно, повно і логічно розкриває зміст методико-теоретичного матеріалу відповідно до поставленого завдання; усвідомлює зміст фахових понять і вільно володіє спеціальною (професійною) термінологією; ілюструє твердження відповідними прикладами, власними спостереженнями; для виконання екзаменаційного завдання правильно застосовує теоретичні знання власне з предмету «Методика викладання...», а також з інших дисциплін фахового циклу; демонструє високий рівень знань та професійної ерудиції.

Оцінка 74–81 С («Добре») – Здобувач досить повно розкриває зміст методико-теоретичного матеріалу відповідно до поставленого завдання; розуміє зміст музикознавчих та виконавських термінів, проте не завжди точно їх використовує; теоретичні твердження правильно ілюструє прикладами з історичної та сучасної практики концертмейстерської роботи, результатами власних спостережень; загалом правильно виконує поставлені завдання, але допускає дві-три неточності; вміє обґрунтувати власну думку; демонструє добрий рівень знань музичного матеріалу; не припускається грубих помилок у викладенні теоретичних положень.

Оцінка 64–73 D («Задовільно») - Здобувач не завжди точно розкриває зміст методико-теоретичного матеріалу; не в повній мірі розуміє значення спеціальних термінів, допускає помилки у їх вживанні; не повно і не завжди правильно відповідає на поставлені питання; теоретичні положення не ілюструє конкретними прикладами, а у процесі вирішення конкретних завдань не повно використовує теоретичні знання; вирішує поставлені завдання фрагментарно; демонструє обмежені знання з фахових дисциплін.

Оцінка 60–63 E («Задовільно») – Здобувач неточно розкриває зміст методико-теоретичного матеріалу; не розуміє значення деяких спеціальних термінів, допускає помилки у їх вживанні; не повно і не завжди правильно відповідає на поставлені питання; теоретичні положення не ілюструє конкретними прикладами, а у процесі вирішення конкретних завдань не повно використовує теоретичні знання; вирішує поставлені завдання фрагментарно; демонструє обмежені знання з фахових дисциплін.

Оцінка 35–59 FX («Незадовільно») – Здобувач не розкриває зміст методико-теоретичного матеріалу, допускає грубі помилки у його тлумаченні; не володіє спеціальною термінологією;

не може впоратися з поставленим практичним завданням; не використовує теоретичні знання для вирішення практичних проблем; неспроможний пояснити, обґрунтувати власну думку, допускає грубі помилки у викладенні матеріалу; демонструє незадовільний рівень знань.

Оцінка 1–34 F («Незадовільно») – Здобувач не може зрозуміти суті питань з методико-теоретичного матеріалу курсу; не володіє спеціальною термінологією; не здатен знайти шляхи вирішення поставленого практичного завдання; демонструє неприйнятний рівень фахової обізнаності та відсутність специфічних знань з дисципліни «Методики викладання...».

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості здобувачів з особливими освітніми потребами.

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА

Впродовж вивчення навчальної дисципліни «Методика викладання...» передбачається участь в круглих столах, фахових обговореннях, конкурсах, відвідування мистецьких проєктів, концертів, музичних фестивалів тощо, прослуховування обраного музичного контенту інтернет ресурсів з метою розширення та поглиблення професійної ерудиції.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк В. Культура мови у співі та принципи української вокальної орфоєпії. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : Музичне виконавство. К., 1999. Вип. 5, кн. 4. С. 38–47.
2. Антонюк В. Г. Вокальна педагогіка (сольний спів): підручник. Київ: Віпол, 2007. 174 с.
3. Антонюк В. Г. Українська вокальна школа: етнокультурологічний аспект (монографія) / Антонюк В. Г. К.: Українська ідея, 2001. 144 с.
4. Бабинець Н. Д. Камерно-вокальні твори композиторів Галичини ХІХ ст. для концертмейстерських класів - Львів : Сполом, 2005. - 168 с.
5. Баланко О. М. Сучасна українська камерно-вокальна музика як виконавський феномен: навч. посібник. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2018. 208 с.
6. Боровицька О., Ключова С. Методичні аспекти формування навиків роботи концертмейстера-піаніста. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 62. С. 36–39.
7. Булат Т. Чарівна гілка вокальної лірики // Українські класичні романси. К., Музична Україна, 1983, 336 с.
8. Василь Барвінський у дослідженнях та матеріалах (ред.-упор. В. Грабовський). Дрогобич: Посвіт, 2008. 336 с.
9. Видатний співак Олександр Мишуга. Спогади / Зібрав І.Деркач. Львів: Каменяр, 1964. 118 с.
10. Витвицький В. Старогалицька сольна пісня ХІХ століття. Перемишль, 2004. 157 с.
11. Виховання навички самостійної роботи в класі концертмейстерства : метод. пропозиції для викладач і студентів / | упор. Т. Молчанова). Київ, 1998. 28 с. (Міністерство культури і мистецтв України. Республ. метод. кабінет по учбовим закладам мистецтв і культури).
12. Вокальні твори Л. ван Бетховена у концертмейстерському класі: метод.-виконавські поради для викладачів і студентів вузів (упор. Т. Молчанова). Київ, 1996. 38 с.
13. Вотріна В. Мистецтво співу і вокальна методика М.Е.Донець-Тессейр. К.: НМАУ, 2001. 272 с.
14. Гнидь Б. П. Історія вокального мистецтва : підручник (для вищ. муз. навч.закладів). Київ : НМАУ, 1997. 320 с.

15. Голинський М. Спогади / Упорядкув., комент., прим.: Г. Тихобаєва, І. Криворучка, Д. Білавич; Вступ. ст. "Героїчний тенор Михайло Голинський" С. Козака. – Львів: АПРІОРІ, 2006. – 616 с., 20 с.іл.
16. Гончаренко С.М. Особливості виконавської інтерпретації партії Норма в опері «Норма» Вінченцо Белліні // Міжнародна дистанційна науково-практична конференція «Сучасний культурний простір у мистецтвознавчому дискурсі», 14 листопада 2019 р. м. Київ: НАКККиМ, 2019. С. 69 – 72.
17. Горницький Н. Лебедина пісня співачки // Соломія Крушельницька : Спогади / вст. стаття, упор. і прим. М. Головащенко. Ч. І. К. : Муз. Україна, 1978. С. 271-272.
18. Гребенюк Н. Вокально-виконавська творчість: психолого-педагогічний та мистецтвознавчий аспекти: Монографія. К.: НМАУ ім. П.І.Чайковського, 1999. 269 с.
19. Гринишин М. У вінок слави // Соломія Крушельницька. Спогади. Матеріали. Листування. У 2-х ч. / Вст. ст., упор. і прим. М. Головащенко. К.: Муз. Україна, 1978. Ч. 1. С. 335-340.
20. Гречишкіна Н.Ф. Особливості концертного виконання оперної арії : Навчальний посібник. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток. Лтд», 2007. 106 с.
21. Гречишкіна Н. Художня цілісність вокального циклу Л. Ревуцького «Галицькі пісні»: досвід виконавської інтерпретації // Науковий вісник, вип. 67. К.: 2008, С. 285-291.
22. Григор'єва О. Б. Неоромантичні тенденції у творчості Д. Клебанова (на прикладі вокального циклу на вірші Г. Гейне). Вісник ХДАДМ. Харків, 2019. №3. С. 43–49.
23. Гриценко О. Г. Кантата Валерія Антонюка «Чотири вірші для сопрано та симфонічного оркестру на слова Василя Стуса» в контексті розвитку вокально-симфонічного циклу. Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Філософія, культурологія, соціологія. 2017. Вип. 14. С. 74–82.
24. Дідик Т. Вправи для постановки голосу і розвитку вокальної техніки (на основі уртекстів доцента Львівської консерваторії Одарки Бандрівської). Львів: Вид-во „КРАЙ”, 2004. 58 с.
25. Донець-Тессейр М. На вершині світової слави // Олександр Мишуга. Спогади. Матеріали. Листи / Упор. М. Головащенко. К.: Муз. Україна, 1971. С. 198-202.
26. Драч І. Вокальна лірика Віталія Губаренка. Наукові записки Тернопільського педагогічного університету. Серія: Мистецтво. Тернопіль : ТДПУ, 1999. № 2. С. 37-40.
27. Дячук-Ставицький Л. Методика викладання концертмейстерського класу: метод. рек. до самот. роботи для студ. спец. «Музичне мистецтво». Луганськ: вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. 81 с.
28. Єгоров О. Теорія і практика роботи з хором. К. : Держ. вид-во образотв.
29. Заборовська Д. З історії становлення оперного жанру в Західній Україні // Записки НТШ. Т. ССХХVI. Праці музикознавчої комісії. Львів: НТШ, 1993. С. 118-129.
30. Зарецька І. Творчі аспекти діяльності концертмейстера на уроках класичного танцю // Вісник Прикарпатського університету ім. В. Стефаника : зб. статей (ред. рада: В. Грещук (голова), С. Возняк та ін.). - Івано-Франківськ, 2009-2010. - Вип. 17-18. - С. 344-348.
31. Інютючкіна Н. Становлення професії піаніста-концертмейстера. Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти: зб. наук. ст. Вип. 35. Професія «музикант» у часопросторі: історико-культурні метаморфози. Харків: Вид-во «С. А. М», 2012. С. 76–86.
32. Інютючкіна Н. В. Феномен піаніста-концертмейстера в вокально-інструментальному ансамблі (на прикладі австро-німецького вокального циклу XIX ст.): автореферат дис. на здобуття степеня канд.мистецтвознавства. – Харків, 2010. – 20 с.
33. Калугіна Т. Зародження концертмейстерської спеціальності у вітчизняних музичних закладах дожовтневого періоду //Укр.. музикознавство: Республ. міжвідомчий науково-метод. збірник /Ред. кол.: Котляревський І.А. та ін.. – К.: Муз. Україна, 1990. – Вип.. 25. – С. 27-33.
34. Каплієнко-Ілляк Ю. В. Музично-культурні взаємодії в процесі становлення української професійної музики XVII – XVIII століть : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво»; Одеська державна музична академія ім. А. В. Нежданової. Одеса, 2010. 17 с.

35. Карпенко Т. П. Формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів у процесі вивчення фахових дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. - Київ, 2010. - 18 с.
36. Козаренко О. Феномен української національної музичної мови. Львів : НТШ (Українознавча бібліотека. Чис. 15), 2011. 285 с.
37. Козловський І. Співак краси й гармонії (Про М.Микишу) // Українські співаки у спогадах сучасників / Автор-упор. І.Лисенко. К.: РАДА, 2003. С. 264-265.
38. Колесса М. Основи техніки диригування / Микола Колесса. К. : Держ. Вид-во, 1960. 200 с.
39. Комаринець О. Марія Сабат-Свірська про себе і свій час: Худож.-докум. нарис / Слово про авт. Р.Кудлика. Львів: Каменярь, 1995. 61 с.
40. Контрольно-кваліфікаційні завдання з предмету «концертмейстерський клас» : метод. поради (скл. Т. Молчанова). Київ, 1999. 30 с.
41. Концертмейстерська діяльність: історія, теорія, практика : зб. статей / (ред.-упор. Л. М. Ніколаєва). Львів : Сполом, 2005. 108 с.
42. Крих Ю. Чудова людина і педагог // Соломія Крушельницька. Спогади. Матеріали. Листування. У 2-х ч. / Вст. ст., упор. і прим. М.Головащенко. К.: Муз. Україна, 1978. Ч. 1. С. 298-302.
43. Коцюрба, С. Дуда. Мистецтво концертмейстера: творчий і педагогічний аспект діяльності / Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк.
44. Куришев Є. В. Поезія Бориса Грінченка у творчості українських композиторів та виконавців: навчально-репертуарний посібник для студентів ВНЗ. К. : Київ. університет ім. Б. Грінченка, 2013. 208 с.
45. Кретов А. І. Новік-Кретова І.Б. Феномен піаніста-концертмейстера в соціокультурному просторі: діалог історії й сучасності.
46. Лемешев С. Спогад про Михайла Микишу // Українські співаки у спогадах сучасників / Автор-упор. І.Лисенко. К.: РАДА, 2003. С. 265.
47. Логойда М. Володимир Ігнатенко: Життєвий та творчий шлях. Львів: Українські технології, 2003. 152 с.
48. Людкевич С. Спомин // Соломія Крушельницька. Спогади. Матеріали. Листування. У 2-х ч. / Вст. ст., упор. і прим. М.Головащенко. К.: Музична Україна, 1978. Ч. 1. С. 164-166.
49. Мадисева Т. Співак і мова: культура співу мовою оригіналу: теорія та практика. Харків: ШТРИХ, 2002. 160 с.
50. Мазепа Т. Музичний репертуар театру графа Станіслава Скарбка у Львові (1842-1872) // *Musica Galiciana* = Музика Галичини. Львів: СПОЛОМ, 1999. Т. 2. С. 69-76.
51. Маланюк І. Голос серця: Автобіографія співачки. Львів: Видавництво „Collegium musicum” Львівського Товариства Ріхарда Вагнера, 2001. 306 с.
52. Маслій К. Виховання голосу співака: Навчальний посібник. Рівне: ЛІСТА, 1996. 120 с.
53. Микиша М. Практичні основи вокального мистецтва. К.: Муз. Україна, 1971. 90 с.
54. Михайлова Т. Виховання співаків у Київській консерваторії: Хронологічний огляд з 1863 по 1963 рр. К.: Музична Україна, 1970. 128 с.
55. Мишуга Л. Олександр Мишуга, мистець і людина. Львів: Діло, 1938. 206 с.
56. Модест Менцинський. Спогади. Матеріали. Листування / Авт.-упор. М.Головащенко. К.: РАДА, 1995. 462 с.
57. Михайлова Т. Виховання співаків у Київській консерваторії: хронологічний огляд з 1863 по 1963 рік. К. : Муз. Україна, 1970. 128 с.
58. Молчанова Т. О. Використання системно-функціонального підходу в роботі балетного концертмейстера // Актуальні проблеми історії теорії та практики художньої культури : зб. наук. праць / ред. кол.: В. Чернець та ін. - К. : Міленіум, 2013. - Вип. XXXI. - С. 236-247.
59. Молчанова Т. Виховання оперного концертмейстера як одна зі складових спеціалізації студентів фортепіанного факультету // Виконавське музикознавство : наук. вісник НМАУ ім. П. Чайковського (ред.-упор. М. Давидов, В. Сумарокова). Вип. 69, кн. 13. Київ, 2007. С. 193-198.

60. Молчанова Т. Вокальні мініатюри Ф. Мендельсона-Бартольдї на слова Г. Гайне: до питання інтерпретації жанру // *Europejska nauka XXI wieku* (07-15 maja 2009 roku). - Przemyśl : Nauka i studia, 2009. S. 93-95.
61. Молчанова Т. О. Галицька концертмейстерська школа : наук. енциклопедичний довідник. Львів : Сполом, 2014. 176 с.
62. Молчанова Т. Деякі аспекти пісенної творчості В. А. Моцарта // Матеріали III науково-практичної конференції «Науковий потенціал світу-2006». Т. 10. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2006. С. 11-12.
63. Молчанова Т. О. Мистецтво піаніста-концертмейстера.: навч. посібник. Львів, СПОЛОМ, 2007.
64. Молчанова Т. Міра і пропорційність виконавського тандему «Піаніст-концертмейстер – соліст»
65. Молчанова Т.О. Мистецтво піаніста-концертмейстера у соціокультурному контексті сучасності // *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку* // *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку* : зб. наук. праць: наук. записки Рівненського державного гуманітарного університету / (упор. В. Виткалов; редкол.: А. Г. Баканурський та ін.). - Вип. 19, т. 1.- Рівне: РДГУ, 2013. - С. 212-217.
66. Молчанова Т.О. Мистецтво піаніста-концертмейстера у культурно-історичному контексті: історія, теорія, практика. Львів, Ліга Прес, 2015. 558 с.
67. Молчанова Т. О. Мала енциклопедія піаніста-концертмейстера, артиста камерного ансамблю : наук. довідник. Львів : Сполом, 2013. 288 с.
68. Молчанова Т. О. Мистецтво бути «другою» (творчий портрет українського концертмейстера, заслуженої артистки України Я. Матюхи). Львів : Сполом, 2009. 172 с.
69. Молчанова Т. О. Музикант «другого гатунку» (історичний і соціальний контекст фаху піаніста-концертмейстера) // Матеріали науково-практичної конференції «Професія концертмейстер: історія, теорія, практика» в рамках УП Міжнародного конкурсу юних концертмейстерів „Амадей” (27 лютого 2015 року). Харків: Департамент культури Харківської міської ради, 2015. С. 10-11.
70. Молчанова Т. О. Читання з листа і транспонування як важливі компоненти фахової лабораторії піаніста-концертмейстера // *Молодь і ринок: щомісячний науково-педагогічний журнал* (гол. ред. М. Вачевський). № 1(108). 2014. С. 27-32.
71. Нікітська Є. С Виникнення концертмейстерської спеціальності в Україні // *Актуальні проблеми музичного і театрального мистецтва: мистецтвознавство, педагогіка та виконавство* : матеріали міжвуз. наук.-метод. конф. проф.-викл. складу (25-26 грудня 2000 р.). Харків: ХДІМ, 2000. С. 183-188.
72. Ніколаєва Л. Концертмейстерсько-аккомпаніаторська діяльність українських музикантів у системі національної культури // *Українське мистецтвознавство* : матеріали, дослідження, рецензії (ред. кол.: Г. А. Скрипник (гол. ред.), Т. В. Кара-Васильєва та ін.). - Вип. 5. К., 2004. С. 65-70.
73. Ніколаєва Л. М. Шляхи вдосконалення підготовки піаністів-концертмейстерів у вищих музичних навчальних закладах // *Актуальні проблеми викладання музичних дисциплін у вищій школі* : наук. вісник : Зб. статей (ред.-упор. : М. А. Давидов, В. Г. Сумарокова). Київ, 2004. Вип. 35. С. 237-244.
74. Особливості роботи концертмейстера над вокальними творами: метод. рекомендації (скл. Л. М. Ніколаєва). Київ, 2002. 36 с.
75. Оболенська М. М. Концертмейстер – володар часу (на прикладі Сонати для валторни і фортепіано Ж. Віньєрі) . Електронний ресурс.
76. Петренко М. Сутність інтерпретаційної концертмейстерської діяльності. Творчість П. І. Чайковського в контексті музичної культури України: традиції та сучасність: матеріали Всеукр. наук. конф. (15–16 травня 2014 р., Суми – Тростянець). Суми: ТОВ ВПП «Фабрика друку», 2014. С. 93–96.

77. Повзун Л. Специфіка сприйняття музичного тексту камерних творів концертмейстером-ансамблістом. Текст музичного твору: практика і теорія: зб. ст. Вип. 7. Київ, 2001. С. 259–270.
78. Повзун Л.І. Ансамблева творчість піаніста-концертмейстера : навч. посібник. - Одеса: Фотосинтетика, 2009. 106 с.
79. Ревенчук В. Теорія та методика формування концертмейстерських умінь: навчальний посібник. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2009. 111 с.
80. Робота над оперними аріями та їх різновидами в класі концертмейстерства: Методичні рекомендації (упор. Л. Ніколаєва). 1998. 29 с.
81. Рожко С. Становлення концертмейстерського мистецтва: від акомпаніатора до майстра. Мистецькі пошуки: зб. наук. метод. праць. Вип. 3. Суми: ТОВ «ВПП «Фабрика друку», 2013. С. 144–148.
82. Рудницький А. Золотий голос // Українські співаки у спогадах сучасників / Автор-упор. І.Лисенко. К.: РАДА, 2003. С. 486-488.
83. Сабрі С., Гаценко Г. Роль концертмейстера-піаніста у камерно-вокальних творах // Імідж сучасного педагога. Вип.6 (129), 2019. С.77-80.
84. Свиридова В. Роль піаніста-концертмейстера у підготовці вокаліста до концертного виступу: теоретичні аспекти. Мистецькі пошуки: зб. наук. праць. Вип. 1 (10). Суми: ФОП Цьома С. П., 2019. С. 87–91.
85. Сікорська Н. Таємниці успіху театру alla moda: історико-політичний підтекст першої музичної драми Йоганна Адольфа Хассе // Науковий вісник Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. К., 2020. Вип.128. С. 161-174.
86. Скоробогатько Н. Нотатки оперного концертмейстера. - К. : Муз. Україна, 1973. - 332 с.
87. Сулім Р., Сайко А. Теоретико-методичні аспекти формування навичок читання нот з аркуша у майбутніх вчителів музичного мистецтва.
88. Фільц Б. Український класичний романс. К., 1972.
89. Фільц Б. М. Український радянський романс. К. : Наукова думка, 1970. 124 с.
90. Цалай-Якименко О. «Заповіт» Тараса Шевченка в музиці. Співвідношення форми та змісту в музичних інтерпретаціях «Заповіту». Львів, 2013. 383 с.
91. Шепелева Н. Когнітивна структура концертмейстера хору. Виконавська інтерпретація та сучасний навчальний процес: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф.(Луганськ, 15–16 березня 2012 р.). Луганськ: Вид-во ЛДІКМ, 2012. С. 316–318.
92. Щербакова Н. Принципи композиційної цілісності у вокальній творчості Ю. Іщенка : дис... канд. мистецтвознавства. К., 2009. 217 с.